כו: אין צדין פרק שלישי ביצה

עין משפט נר מצוה

בג א ב מיי׳ פ״ב מהל׳ יו״ט הלכה ד טור ש״ע תקי״ח סי׳ תצח סעיף ט:

בד ג טוש״ע תי״ח סי׳ שי סעיף ג ופיסקו רמב״ם סעיף הן:

בה ד טוש״ע תי״ח סימן שי סעיף ד:

בו ה טוש״ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

ביו״ט רבן שמעון אומר אין זה מן המוכן, ושוין שאם נולד וכומו עמו שזה מן המוכן. דרש רבה בר רב הונא, נולד ביו״ט ומומו עמו מבקרין אותו לכתחילה ביו״ט. אמר אביי כותיה מסתברא, מדקתני תלתא בני בברייתא, נולד בו מום מערב יו״ט אין מבקרין אותו ביו״ט לכתחילה, הא דאיעבד שפיר דמי, נולד בו מום ביו״ט ר׳ שמעון אומר אין זה מן המוכן, דאפילו דיעבד נמי לא, ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן (דאפי׳ לכתחילה נמי). ודחיון להא מסתברא דאייתי ר׳ הושעיא ותני בין שנולד בו ביו״ט ובין שנולד בו מערב יו״ט חכמים אומרים אין זה מן המוכן, ודייק ר׳ נחמן ומוקים לה למתני׳ כיותיה, מדקתני ר׳ שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מערב יו״ט, דליכא למימר האי דקתני כל שאין מומו ניכר דלא הוה ביה מום כלל מערב יו״ט, (דקשיא פשיטא) הוא, אלא לעולם דהוה ביה מום בערב יו״ט ולא ניכר לחכם אי מום עובר אי מום קבוע הוא. וקתני (בלשון) חכמים, ש״מ דהלכתא כוותיה. ומפורש בתלמוד א״י אתא עובדא קומי ר׳ אמי וסבר למימר ר׳ יהודה ור׳ שמעון הלכה כר׳ יהודה, אייתי ר׳ ארשעיא מתניתא דבר קפרא מדרומא ותנא, חכמים אומרים כל שאין מומו [שמומו] ניכר מערב יו״ט, ולא תתירו מומחה אלא ביום טוב אינו מוכן, וקיבלה ואזור ביה. והא דתניא תלתא בני אוקימנא לאדא בר אוכמי דמשבש ותני, כלומר משובשת היא ולא סמכינן עלה. בעא מיניה הלל מרבה יש מוקצה לחצי שבת. בגון עגבים שהיו לילי שבת ראויין לאכילה, כמשו דאינן לא עגבים ולא צימוקין ונדחו, נשכה בהן רוח כל היום, ונעשו בסוף היום כמי צימוקין דאיין לאכילה מאי, כיון שנדחו בתחלת היום הוו להו מוקצה, ואע״ג דהא [חזי השתא אסורי, אי לא. אמר ליה יש מוקצה. ירושלמי אין אסור משום מוקצה אלא לאנים ועגבים, א״ר שמואל בר מרתי מפני שמסריחות ביעתים. איתיביה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מוכן. והא האי דבשר היה ראוי אגב אמו, נולד ביו״ט נדחה, ביקר חכם מומו והתירו חזר [ונראה], וקתני הרי זה מוכן, וא״ת כי יש מוקצה, איך הוא מוכן. ופירק אביי, כגון דיתבי [דייני] במקום שנולד בו זה המכור. וכעא צאתו מרחם אמו ראו זה שאינו בר אכילה מאי הוי. ופרקינן כגון דנדחו ולא נראו לגמרי, יש בני אדם שאוכלין אותן כמותן שהן עכשיו, ויש מי שאינו אוכל, אם גילה דעתו לאוכלן כמות שהן [הרי גלין], לא זימן נחברר כי מוקצה הן אצלו. ת״ש מפולין ועדשים, כי בעת שהן יבישין ראוין לכוס, עודנו בקדירה נדחו מלכוס, ועדיין לא נתבשלו.

מסורת הש״ס

א) שבת קלו. חולין נח.;
ב) שבת מה., ג) ל״ל בגרסת, ד) מומי ניכר מתמול כל כ״ל,
ה) [פרשת בשלח פ״ם מז].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ נולד הוא ומומו עמו כל״ל יכן בכל הטעמיה:
(ב) שם כמי מוניה רב הלל מרבה יש:

גליון הש״ם

גמ׳ יש מוקצה לחצי שבת. עי׳ שבת מג ע״ב תוס׳ ד״ה כעודן עליו ודף מד ע״ב תוס׳ ד״ה יש עליה ומחלוקת דף טו ע״ב תוס׳ ד״ה כגון:

לעזי רש״י

פירשקי״ש. אפרסקים. קדרייג״ן [קדרוניג״ן]. חברים (פירות).

מוסף רש״י

ושוין. ר׳ יהודה ור׳ שמעון שמלקין כרוזין מומין ביו״ט, שאם נולד. היום, הוא ומומו עמו שזה מן המוכן. ומיתר לנקר מומי ביו״ט, הלא דמי כמתקן ביו״ט, הלא מאחזק לאיסורא (שבת קמו.) דאפילו האוסר בנולד כי היום מוס משום דמוקצה היה כין הסמטות מחמת איסור קדשים כתוך, אבל אם נולד היום ומומו עמו מוכן הוא, שלא נאסר מעולם, דהא כתיב אמו היה מוכן אגב אמו ומיתר, דנכור ליט קדוש עד שיולד ויבטלנה הרי מומי עמו ולאיי ליסמנו בתוך (חולין נא.). דיתבי דייני התם. ולאוהו בשבת ליה מיד (שבת קמו.). היה אובל. רבותא אשמעינן תע״פ דהוה אכל ואזיל מכיון דאקמיקנהו אפח דעתיה ולקלן (שבת מה.). וכן אתה מוצא כו׳. ותע״ג דהני חזי כל שעתא ואפילו נשתנו לא נתקלקלו מיהו הוא ואקמיקנהו אמרי. חברשין. קייר״ן (שם).

רבינו חננאל (המשך)

המים והתירוהו מיד. איבא דאמרי אין מוקצה אמר לו, נימא מסייע ליה, ושוין שאם נולד ומומו עמו כו׳. איתיביה היה אוכל בענבים והתיר והעלן לגג לעשות מהן צימוקין. לא יאכל מהן בשבת עד שיזמין ויאכר בעת שהותירו יהיו מוכנים לשבת, וכן אפרסיקין כו׳. ולא מיתיקמא אלא בומן דאיחזו ואידחו והדר איחזו, וא״ת כל דבר שהיה ראוי לאכילה אע״פ שנדחה אם חזר ונראה בכשרותו עומד ולא (נראה) [נדחה] למה (רוצה) [הצריך] להזמין, אלא מאי יש מוקצה, וכי מזמין על דבר

מסורת הש״ס

ב״ע. ואם נולד בו מום כי״ע כזו היה ר״ש בן יומי אומר אין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו לא יסחוט שהוא כמתקנו לגמרי: **ושוין כו׳.** אכל בזו היו מודים מולקים שלפנינו ר׳ יהודה ור״ש שאם נולד היום ומומו עמו שזה מן המוכן שאין בזה משום תקון ומשום דין שלא היתה בו חזקת איסור מעולם וכדמוקי לה לקמן כגון דיתבי דייני התם: **אבא תני.** על אביו קאמר: **מבוקר. ושותקו לכתחלה: כופיה דרבה מסתברא.** דלכתחלה שרי: **מדקתני לה בתלתא בני.** בברייתא דלעיל בדרבי שמעון בן מנסיא: **אין מבקרין.** לכתחלה משמע: **אין זה מן המוכן.** משמע אפילו דיעבד אינה הכנה ועוד מדפלגינהו לתרי בני: **שזה מן המוכן אפילו לכתחלה.** קאמר דמוכן לבקרו דאי בדיעבד קאמר ומאי מוכן מוכן לשותקו קאמר אמאי פלגינהו לתלתא בני לתנייה לה כיפא בהדי ריש״ל ולעבריניהו ולתניהו הכי נולד בו מום מערב יום טוב או שנולד הוא ומומו עמו אין מבקרין אותו ביום טוב דלהוי משמע דלכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי: **ואייתי מתניתא בידיה** [ג] **דרבי מאיר: תכמים אומרים אין זה מן המוכן.** אפילו דיעבד והא ר׳ שמעון היא דשמעינן ליה אין רואין מומין וכיון דבהגך תרתי ערב ותני להו אינה למימר דנולד הוא ומומו עמו דשרי דיעבד קאמר כרב נחמן וקשיא לאביי דסייעיה לרבה בר רב הונא מהך: **ולא קשיא הכיא.** דלעיל דמסייעא ליה לרבה ואהני מנייהו סמכינן: **הכיא.** דלעיל: **אדא בר אוכמי הוא.** חכם אחד שהיו מכירין בו שהיה גורס משניות ומשכח ומשכשן: **דיקא.** כי הך דאייתי רב אושעיא: **אי נימא שאין מומו** [ד]. מאתמול כלל שלא היה בו שום מום: **נריכא למימר.** כתמיה וכי צריך היה רבי שמעון לומר לר׳ יהודה כן מחלוקתו כן והלא רבי יהודה אית ליה מוקצה ונהי דרואין מומין סבירא ליה הא מיהא אסור דמוקצה הוא: **אין זה מן המוכן.** אפילו דיעבד ומהשמא על כרחך ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן קאמר בדיעבד קאמר: **יש מוקצה לחלי שבת.** משום חלי שבת אם הוקצה בחליו מי הוי מוקצה לבולי שבת אם לא: **היכי דמי.** מבלי שבת מוקצה היינו גרוגרות וצמוקין שמעלה אותן על מנת ליבשן ומקצה אותן לכך ומשמתמילין ליבש אין רואין לאכילה עד שייבשו לגמרי והא חלי שבת דקא אמרת היכי מספקא לך: **אי דאחזו.** שנגמרה מלאכתן בין הסמטות אחזו ואין כאן אפילו חלי שבת בהקצאה כלל: **ואי דלא אחזו.** בין הסמטות ולאי אסורין לאין כאן הכנה מבעוד יום ומאן לאית ליה מוקצה הכנה מבעוד יום בעי כדכתיב ביום הששי והכינו את אשר יביאו (שמות טז): **לא נריכא דאחזו.** בין הסמטות: **ואדאחזו.** בשבת שנפלו עליהן גשמים ותפחו והדר אחזו שנשתמן הסמטה וקא מיבעיא לן הך שעתא לאתקנו מי אתרה להו כולי יומא או לא: **נימא הא׳ כבור מעיקרא.** בין הסמטות היה חזי לשחוט את אמו והוא נאכל בין תם בין בעל מום לפי שאין בכור קדוש אלא בולדתו דכתיב אשר יולד בבקרך וגו׳ (דברים טו): **אדאיה ליה.** שהיה בחזקת בכור תם ואסור עד שיראה מומו: **דיתבי דייני התם.** בשנולד ובפיוטרו את הרחם ראו את מומו דלא הוקצה כלל: **היה אוכל בענבים והוסיר.** דבומה נקט דלא תימא כיון דאוכל והולך לא ליבעי הזמנה וכן מפרש בפרק שלישי דשבת בכירה שהסיקוה (דף מה.): ענבים יבשין קרוין צמוקים ותאנים שנתיבשו קרוין גרוגרות: **אפרסקין.** פרסקי״ש בלע״ז: **חבושין.** קדרוניג״ן: **אי דאחזו.** בין הסמטות: **למה לי הזמנה.** הא ולאי כיון דאחזו בהו ליבשו דעתיה עלייהו שהרי לא הוקצו אלא ליבשן: **ואי דלא אחזו כי אזמין להו מאי הוי.** הא לא אחזו מזי לאכילה ולא מהניא להו הזמנה דהוה ליה כמזמין עלים ואגנים לאכילה שאין בריה אוכלתן: **וכי תימא דלא ידע אי אחזו אי לא אחזו.** וכי תימא הך הזמנה דקתני כגון דטוחת הוא לו לענות אליהן ולרחות אם יבשו אם לאו ואינו יודע אם לאוין אם לא לאוין ומכין בהזמנה ואומר הריני אוכל מהן למחר אם לאוין הן ואשמעינן אי לאו דאזמינהו מאתמול כיון דלא הוה ידע שהן לאוין לא הוה אמרינן דעתיה עלייהו ואסורים לאכול אפילו מלאן לאוין: **והאמר רב כהנא מוקצה.** של גרוגרות וצמוקין: **שיבש.** מבעוד יום: **ואין הבעלים מבירין בו.** אין הבעלים יודעים שיבש אלא בדקיהו מבעוד יום ולמחר מלאוהו שיבש היה מתמול: **מוסר.** דכי אקקיה מעיקרא לא אקלייה אלא ליבש והרי יבש והוכן מבעוד יום כך פירש רש״י מאתי בשאלתות [ה] שלו: **אלא לאו דאחזו ואדאחזו והדר אחזו.** ע״כ לא מתוקמא הך הזמנה אי לאו להכי דאזמין להו דאם ידמו למחר ויתקנו לבו ביום יאכל מהן: ה״ג **אלא מאי יש מוקצה כי אזמין להו מאי הוי.** הזמנה דקודם הקצאה מאי מהניא בלאו הזמנה ממי מוכנין ועומדין הן והאיסור בא אחרי כן: ה״ג **אלא דאחזו ולא אחזו.** בהכי עסקינן שיבשו ולא כל צרכן: **דאיכא אינשי דאכלי ואיכא דלא אכלי.** ואצטריך ליה לגלויי דעתיה אי אכיל אי לא אכיל: **הא שמע.** דאין מוקצה לאחי שבת: **מפולין ועדשים.** שאינו מבשלין ביום טוב: **דמעיקרא.** בין הסמטות: **חזו לכוס.** מיין. כל דבר הנאכל חי קרי אכילתו כוסס: **אדאחו להו.** כל זמן שרותחין:

גמר

ביו״ט ר׳ שמעון אומר [א]**אין זה מן המוכן** [ב]**ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן דרש רבה בר רב הונא נולד הוא ומומו עמו מבקרין אותו ביו״ט לכתחלה א״ל רב נחמן אבא תני** [ג]**אם עבר ובקרו מבוקר ואת אמרת מבקרין אותו לכתחלה אמר אביי כותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני תלתא בני נולד בו מום מערב יום טוב לכתחלה אין מבקרין אותו ביום טוב לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי נולד בו מום ביום טוב ר׳ שמעון אומר אין זה מן המוכן דאפילו דיעבד נמי לא והדר תני ושוין שאם נולד** [ד] **ומומו עמו שזה מן המוכן דאפילו לכתחלה נמי והא כי אתא רב אושעיא אתא ואייתי מתניתא בידיה בין שנולד בו מום מערב י״ט ובין שנולד בו מום ביו״ט חכמים אומרים אין זה מן המוכן ואלא קשיא הך ההיא אדא בר אוכמי היא דמשבש ותני אמר רב נחמן בר יצחק מתני׳ נמי דייקא דקתני ר׳ שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מערב י״ט אין זה מן המוכן מאי אין מומו ניכר אילימא שאין מומו ניכר כלל פשיטא צריכא למימר אלא דלא אתחזי לחכם מערב י״ט אם מום קבוע אם מום עובר קתני מיהת אין זה מן המוכן שמע מינה בעי מיניה** [ה] **הלל מרבא** *יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת היכי דמי אי דאחזי בין השמשות אחזו אי דלא אחזו לא אחזו לא צריכא דאחזו והדר אדחי והדר אחזו מאי א״ל יש מוקצה איתיביה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן ואמאי נימא האי בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה אתיליד ליה אדחי ליה אחזייה לחכם אשתרי ליה אמר אביי ואיתימא רב ספרא כגון דיתבי דייני התם איכא דאמרי אמר ליה** [ו]**אין מוקצה לחצי שבת לימא מסייע ליה ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן והא בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה אתיליד ליה אדחי ליה אחזייה לחכם אשתרי ליה אמר אביי ואיתימא רב ספרא כגון דיתבי דייני התם ת״ש** [ז]**היה אוכל בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צמוקין בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות לא יאכל מהן עד שיזמין מבעוד יום וכן אתה מוצא באפרסקין ובחבושין ובשאר כל מיני פירות היכי דמי אי דאחזו למה ליה הזמנה אי דלא חזו כי אזמין להו מאי הוי וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו והאמר רב כהנא** [ח]**מוקצה שיבש ואין הבעלים מבירין בו מותר אלא לאו דאחזו ואדאחו והדר אחזו ואי אמרת אין מוקצה למה להו הזמנה אלא מאי יש מוקצה כי אזמין להו מאי הוי** [ט]**לא צריכא דאחזו ולא אחזו דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי אזמין גלי דעתיה לא אזמין לא גלי דעתיה אמר רבי זירא ת״ש מפולין ועדשים דהא פולין ועדשים מעיקרא חזו לכוס שדינהו בקדרה אדאחו להו**

גמר